

ségesen melegnek szoktak lenni, olyankor tehát éppen ellenkező esetek fordulhatnak elő az egészség dolgában; tudniillik a' physikai törvények szerint a' meleg a' testeknek kipárló edényeit megtágítja, a' nedvességek hasonlóan megritkulanak, a' honnan a' testnek kipárlása felesleg való lehet, a' nedvességek megtsipősödhetnek, végtére rothasztó hideget gerjeszhetnek fel.

(Bérekesztése következik)

2.

A' Nagy Hunyady védelmeztetése a' Pannonia nevű Vaterländisches Originalblatt 1822-ik esztendei folyamatajának 99-ik ívjében tett Vádak ellen.

Nemo sine vitii nascitur, optimus ille, qui minimis urgetur.

Horatius.

Elenyész az ember, a' Teremtés dísze, a' Teremtő remeke, és ez a' kis világ, a' halál vas újai által alkotó részeire elbontatván, a' Sírnak omladéakai alatt várja léte legfelségesebb tzieljának elérésére, egy boldogabb jövődében való viszonti felépítetését; de megmaradnak a' háládatos maradék előtt századok múlva is a' Hősök nagy tettei, azok az emberiségre nézve nyomos következtetések, melyeket vagy a' polgári, vagy a' katonai körben azoknak porrá vált tetemeik valaha előálítottak. Számtalanok a' példák, melyeket a' néma betűk, a' halandó emberi nem halhatatlanító emlék oszlopai, a' történet írók szorgalmatossága által emlékezetben hagytak. Tisztelni kell tehát azon

tudós férjfiakat, a' kik sem valamelly nemzethez, valláshoz, vagy országhoz való vak ragaszkodások, a' vagy az eránt viseltető gyűlölségek által el nem ragadtatván, az egyenesség és józan ítélet törösök regulái szerint írtt Historiák által a' nagy emberek emlékezetét, a' feledékenységg és örök semmiség örvényéből kimentik, és valamint ezeknek felséges példái által a' késő maradékot nagy tettek elő-állítására felserkentik, úgy eleven színekkel festvén le az abban elő forduló személyek alacsony tselekedeteit, megutáltatják olvasóikkal azokat, 's ezen az uton mind a' Hazának jó hazafiakat, mind az erköltsi világnak érdemes tagokat formálnak. Az ollyan írókat ellenben, a' kik ama halhatatlan Schillernek ezen szavait: „die Weltgeschichte ist das Weltgericht” magokra ruházván, szabadságot vesznek magoknak a' nagy férjfiak tetteinek minden históriai bizonyosság nélkül, és a' magok tulajdon vélekedéseknél fogva való tzirkálására 's rostálására, az illyen írókat mondom szükség a' magok hibáinak megesmerésére vezérteni, és ezekbe juttatni Apellesnek ezen mondását: Sutor non ultra Crepidam, az az ha nem elégségesek egy fontos tárgynak méltóképp való kifejtésére, belő se kezdjenek, és még semmi egyenes szívű 's józan ítéletű Íróban elő nem forduló észrevételekkel ne alacsonyítsák a' nagy emberek érdemeit tsak azért, hogy tudósoknak láttassanak. Phaedrusként Coelum non vituperent, ut videantur sapere, és ezt annyival nagyobb kötelesség véghez vinni, hogy az illyen Könyv-tár segítsége nélkül firkált, 's mende mondákon fundált Iroványok olvasói nem fordíthatják mindnyájan figyelmetességeket más hazai történet Írókra, a' kikből a' történetet valódiképen megtudhatnák, és így gyakran a' legérdemesebb emberek tetteinek fénye elhomályosítatván, a' tisztelet helyett tiszteletlenség foglal

helyet az olvasó szívében. Szinte magam is így jártam volna a' Pannonia nevű Vaterländisches Original Blatt 1822-ik esztendei 94. 95. 96. 97. 98. és 99-ik ívjeivel, ha a' Nagy Hunyadyról soha se hallottam, vagy olvastam volna más Írókban, tsak a' Pannoniában. Nemzetem 's ennek érdemes Tagja, a' Nagy Hunyady eránt viseltető tisztelettel olvastam én kevés idővel ez előtt kezembe akadván, a' fent elő számlált íveket, mellyeknek már a' tízme is „Graf Johann Hunyady von Bisztritz in dem Charakter seiner Grösze”, édes örömmel biztatta újság kívánsom kielégítését, abban a' gondolatban lévén, hogy talám olyanokat fogok itt ezen nagy hősről olvasni, a' mik még más Írók előtt esmeretlenek voltak, 's ezeknek munkáiban nem is olvashattam, melly vélekedésemben megerősítettek Pliniusnak ezen elől álló szavai: Arcus et Statuas, Aras etiam, Templaque demolitur et obscurat Oblivio, negligit, carpitque Posteritas; contra, contemptor ambitionis, et infinitae potestatis domitor ac frenator animus vetustate florescit. De melly igen megütköztem az Írónak magával való ellenkezésén, midőn a' 99-ik íven így rekeszti bé a' Hunyady életét: Wie an dem Charakter fast aller wahrhaft groszen Männer zuweilen gewisse räthselhafte und unerklärbare Züge vorkommen, die das Erhabene ihrer Denk- und Handlungsweise zu erniedrigen, und den Glanz von ihrer Grösze ganz zu verdunkeln scheinen: so sind dergleichen an Hunyady dem Groszen sichtbar. Der Scharfsinn des Psychologen entdeckt sie an seinem kalten und partheischen Benehmen gegen die unglückliche Königin Elisabeth, die von ihren Feinden gedrängt in groszer Noth steckte, ferner an seinem Stillschweigen bei dem unpolitischen Bruche des Szegediner Friedensschlusses, und endlich an seiner Unthätigkeit bei der Be-

stürmung und Eroberung Constantinopels durch die Osmannen. Eine kritische Erwägung und Prüfung der Handlungs Maximen Hunyadys, stellt von dieser Seite in ihm eine Erscheinung auf, die, wenn sie scharf beurtheilt wird, für ihn, eine nicht sehr gunstvolle Erklärung und Paraphrase zulässt etc. Halljátok Magyar Irók? hogy engeditek a' megditsóúltnek hamvait illy szentségtelen tollal megháborítatni? Századok töltek el, miolta ez a' Magyar Achilles a' néma sír hantjai alatt nyugoszsza ki a' Hazáért kiállott szenvedéseit, 's számtalan fáradozásait, miolta az ő hölts tanátsadó nyelve elnémúlt, és az illyen vádak ellen a' maga védelmezésére tehetetlen lett. Köteles tehát egy tagja azon hazának, melly egyedül az ő fáradozhatatlan, munkás életének, hazája eránt való tántoríthatatlan szeretetének köszönheti azt, hogy legalább is fél századdal előbb Török igát nem viselt, az ollyan háládatlan teremtések ellen őtet védelmezni, a' kik az általa megszabadított haza szárnyai alatt nyugodalomban élvén, annak örangyalait illyen észrevételekkel sértegetik. Nem tzielom nékem itt Hunyadyt fél Istenné tenni, sem nagyobbá tenni, mint a' millyen nagy ő valósággal; mivel arra, hogy az ő neve az egész világon, a' hol tsak olvasni tudnak, ki legyen trombitálva tsak a' hibázott, hogy a' Magyar hazában született, a' hol fájdalom! nem volt egy Voltaire is, a' ki mint ez Henriást, Hunniást írt volna legottan ditső tetteinek véghez-vitele után; azomban egy olly zürzavaros idő szakaszban nem is lehetett a' sok háborúk miatt tudósokat formálni, több lévén a' szükség katonákra mint tudósokra. Nem ez az én tzielom, mondom, mert jól tudom én azt a' Pannonia Vaterländisches original Blatt nélkül is, hogy míg az ember ember lenni meg nem szűnik, mind addig annyira alá van vetve a' hibáz-

hatásnak, hogy ha ettől ment volna, meg is szűnne ember lenni; tsak a' fent leírt bérekesztésbe tett három vádjaira akarok az Irónak röviden felelni, u. m.

I. Hibája Hunyadinak, a' mit az Iró szemére vet, az ő hideg és részre-hajlással teljes magaviselete a' szerentsétlen Ersébet Királyné eránt, a' ki ellenségeitől mindenfelől körül vólt véve. A' kérdésben forgó Ersébet Királyné volt Cilleyi Borbálának, a' kit Sigmond Máriának a' Nagy Lajos Magyar Király leányának halála után feleségül vett, és a' ki a' 'Sigmond Király testaméntoma szerint fogságba tételett, a' honnan utóbb a' Veje Albert Német Császár és Magyar Király által kibotsáttatván, midőn az ifjú Lengyel Királlyal Ulászlóval az Ország veszedelmére alkudozni kezdett, Ország ellenségének hirdettetett ki, a' leánya. A' következés megmutatta, hogy az alma nem esett messze fájától, és megbizonyította azon Magyar közmondás igazságát: „nézd meg elébb az annyát, úgy vedd el a' leányát” mert Ersébet mint egy örökségül által-vévén anyjának Borbála Királynénak változó gondolkozása módját, édes hazánkban igen sok zűrzavarra adott alkalmatosságot. Meghalván a' férje Ersébetnek Albert October 28-dikán 1439-ben, ennek halála után a' testaméntom értelme szerint, (ámbar meg nem foghatom, miképen tehetett ilyen képtelen rendelést Albert egy olly országról, mellynek ezen idő szakaszban még azon jussa vólt, hogy szabad tetszése szerint adhatta Koronáját annak, a' kit arra érdemesnek talált, akár melly országból való lett, legyen is az) míg fia fog születni, Erzsébet vette által az Uralkodást, és pedig épen olly idő pontban, midőn a' Törökök hatalma a' legfelsőbb pólzra kezdett fellépni. Látván ezeknek naponként nevelkedő erejét a' Magyarok, melly egész Európát el-

nyomattatással fenyegette, azomban friss emlékezetekben lévén egy másik Ersébetnek, a' Nagy Lajos özvegyének hibás lépései, a' ki édes hazánkat egy koronás főnek, a' Nápolyi Király Kis Hároly vérének alattomos útakon való kiontásával fertéztette be, nem ok nélkül féltek az asszonyi uralkodásnak következéseitől, azt tanátsolták neki, hogy válasszon magának férjet, és pedig annyival inkább, hogy a' Cseh országi Husszitáktól is lehetett tartani, melly háború mintegy örökség szerint maradt Albertre, erről pedig az özvegy Ersébetre, melly tanátsára Hunyadynak, és a' több haza védelmét szívesen munkálkodó főbb Magyaroknak, végre Szétsi Dienes Esztergomi Érsek javallása szerint reá is állott, Ulászló Lengyel Királyt, a' Jagello fiát választván magának férjül. El is mentek a' Követek Lengyel országba Ulászló meghívására, a' kik ötet az özvegy Királyné elvételére bizonyos kötések alatt meghívnák, de még be sem értek a' Követek Lengyel országba, midőn Ersébet elszülvén a' Komáromi várban 1440. esztendőben László fiát, megváltoztatta szándékát, és a' Czillei Gróf Ulrik hitegetéseinek helyt adván, megvetette a' Hunyady és a' vele egyet-értő Magyarok bölts tanátsát; mellyre nézve más rendbeli Követséget küldött elébbeni szándékának megmásolására, ámbár későn, mivel már ekkor az egyesülés Ulászló, és a' Rendek közt véghez ment. Hallván Követeinek híjában való elküldtetését, a' Czillei Gróf tanátsából Szétsi Dienest az Esztergomi Érseket reá vette, hogy fiát a' még pályában lévő Lászlót Magyar Királynak koronázná meg, melly meg is történt, a' Koronát a' Visegrádi várból Gara László Korona őrző megegyezésével titkon elvivén, a' mi az országban sok vér ontásra adott alkalmatosságot, és Garát magát is feldarabolták volna

későbbben - Székes Fejérváron, ha Ulászló^{us} Király magát közbe nem vetette volna.

Szégyenlette ezt Hunyady és a' több okosan gondolkozó Magyarok, és Ulászlót ösztönözték, hogy Budára mentül hamarébb érkezen meg; a' ki meg is jött és 1440-ik esztendőben Julius 17-dikén Székes Fejérváron megkoronáztatott, a' Sz. István I-ső Magyar Király álló képén lévő koronával, az igazi Borona Er'sebet által, a' mint a' feljebb mondottakból megtetszik, elvitetvén, 's utóbb Fridrik Császárnak Sopronnal 's más városokkal és várakkal húsz ezer öt száz aranyba zálogba adatván. E' szerint pénzre tévén szert, az Ulászló Király részén lévők ellen sereget készített, Giskra János vitéz Csehet számos Csehekkel és Morvakkal kihíván, és Sáros Vármegyei Fő Is-pánnya tévén, ügyét és dolgait ez által folytatta az Országban, a' fiát pedig III. Fridrik Német Császár oltalma 's gondviselése alá bizta egészen, melly által a' Magyarok szívét magától még inkább elidegenítette. Látván mind ezeket Er'sebet, azomban oltalmat és segítséget, mellyel az Ulászló részén lévőkkel megmérkőzhetne, nem találván, midőn az Ulászlóval való egyességre már magát elhatározta, véletlenül megholt December 24-kén 1442-ben.

Ez az Er'sebet Királyné nem a' legnemesebb tettekkel teljes élet leírása, mellyből az egyenes ítéletű olvasó egy tekintettel által-láthatja, hogy a' Pannonia Írójának Hunyady ellen való Vádja ezen tekintetben minden fundamentom nélkül való. Megtetszik ezen kevés sorokból az is, hogy az Er'sebet ellenségei (az író értelmé szerint szólván) nem annyira külsők, mint belsők voltak, mivel a' külsőktől, á' mennyiben ezek (a' kik a' Törökök voltak) tsak készültek a' jövőendőben teendő hódol-tatásokra, még most tartani nem lehetett, ellenben a'

belsőkkal, az az Er'sebet és pártján lévőkkel, a' kik Gara és a' Czilleji Grófok valának, és a' kik az ő asszonyi erőtlenségével vissza-élvén, azt tetették vele, a' mit ők akartak, 's ennél fogva előre látták, hogy ha az Er'sebet férjhez menetele el talál sülni, egy férjfi kormányza alatt nem halászhatnak olly szabadon a' zavarosban, mint az ellenkező esetben, ezekkel mondom ütközet is volt, melly alkalmatossággal, ámbár a' több vezéreivel Er'sebetnek szerentsétlen volt is a' tsata, de Hunyady Garát még is megkardlapozta. Kik voltak hát a' környülállásokat öszve-vévén Er'sebetnek szoros értelemben vett ellenségei? E. A' Magyarok, és kiváltképen Hunyady, a' ki már 'Sigmond Császár és Magyar Király Uralkodása alatt a' Törökök kardja élet próbálván, igen bőltsen tanátsolta a' férj-választást. Pray Hunyadynak a' Törökök ellen folytatott háborúban való hasznos szolgálatját 'Sigmond alatt ezen szókkal teszi ki: Hic primum Joannis Hunyady, qui Belgrado viriliter defenso, Amurathem hac clade affecerat, virtus bellica inclaruít, melly történt 1437-ik eszt. Hogy a' Hunyady és a' vele egyet értő Magyarok Tanátsa édes Hazánkra nézve felette hasznos vólt, azt a' ki a' Törökök hatalmát a' 15-ik században a' történet leírásokból esmeri, bizonyoson által-látja. Egy illy hatalmas Epochájában a' fél Hóldnak, midőn nem egy Angliai Er'sebet, nem egy Katalin Czárné, avagy nem egy nagy Mária Therezia ült a' Királyi székekben, hanem egy állhatatlan Czilleji Er'sebet, kinek betsületét már az annya Borhala Királyné elrontotta, magát pedig a' Gara és a' Czilleji Grófok tanátsára való hallgatása által a' Magyaroktól elidegenítette, egy illy idő pontban mondom, valamint a' Haza, úgy az Er'sebet javára sem lehetett bőltsebb Tanáts, mint a' Hunyadyé. Minő szívbéli fájdalmat okozhatott tehát Hu-

nyadynak 's a' többi igaz Magyaroknak az, midőn kezét 's szívének oda ígervén Er'sebet Ulászlónak, elébbeni ajánlásait megmásolja. Hogy kívánhatja tehát az Író, hogy Hunyady, a' kinek javallásából ment az egész követség végbe, fegyvert fogjon, és Ulászlót Magyar ország határaiból kikergesse, 's a' pártján lévöket üldözze? Nagyobb képtelenség az Irónak ilyen alacsony tselekedetet egy érdemes Magyar hazafi nyakára tolni, mint azt Hunyadynak illy zürzavaros környülmények közt valósággal véghez vinni. Ha Hunyady sem az Er'sebet, sem pedig az Ulászló részén nem lett volna, akkor sem lehetne töle azt kívánni, hogy ditsösséggel tetézt fegyverét hazafi vérrel fertéztessék be; annyival inkább azon esetben, midőn bölts tanácsa illy tsúfosan megvettetik, és annak ellenére egy koronás fővel Er'sebet illy alávaló módon bánik, minden szemre hányástól menté lehet tenni, és tselekedete igazságos, hogy az Er'sebet állhatatlan gondolkozását, és viz eszüségét ezen az uton kívánta megfenyíteni. Azonban azt írja az Író a' 94-ik ivben: Schon einzig die grossen und unvergleichlichen Thaten, die er als Sieger in des Marses blutigen Gefielden vollendet hat, sind hinreichend seinen Nahmen zu verewigen, und der Krone des Ruhmes ihn werth zu achten, der seine ganze Lebenspoche umfasst, allein die strahlende Erhabenheit seiner erklommenen Grösze umgiebt eine doppelte Glorie, die ihren Ursprung in der Grösze seiner Seele hat. Wer von dieser Seite den Lorbeer umkränzten Heros kennet, und das Innere seines Lebens, von der Partheilichkeit nicht angefochten zu durchschauen vermag, wird es fühlen, wie seine Brust ein heimliches Entzücken durchbebt, wenn er das liebliche Gemähde anstaunt, das ihn in seiner wahren Gestalt repraesentirt. Er findet an ihm das seltene

Beispiel aufgestellt, wie innig sich mit dem hohen Tapferkeitsinne das beste, edelste, und menschenfreundlichste Herz verband. Ha valaki tsak ezen sorait megolvassa is az írónak, már eléggé által-látja az ő magával való ellenkezését, midőn ezekben olly igen felmagasztalja Hunyadynak részre nem hajló Characterét, mint ha ditsérő beszédjéért jól megnyomta volna a' markát, és a' bérekesztésben részre-hajló gondolkozása, tselekedete módjáért olly igen meggyalázza. Egyébaránt ezen nem lehet nagyon tsudálkozni, mivel a' 94-ik iv 25-ik Novemberben jött ki, a' bérekesztés pedig, az az a' 99-ik iv December 11-kén ugyan azon esztendőben, és így ezen hosszú idő alatt gondolkozása módja megváltozhatott. Vajmi sok idő!!

Azt kérdem továbbá az írótól, mit tett volna abban az esetben, ha maga a' Hunyady helén állott volna? talám, minthogy a' haza külső ellenségeivel semmi nevezetes ütközet nem volt az Er'sébet özvegysege alatt, melly 1439-től fogva 1441-ig tartott, talám mondom az Er'sébet belső ellenségei ellen indította volna seregét? — Hm jobban tudta ez a' nagy Hazafi az írónál ama köz példa beszédet: „akármellyik ujjomat vágom, mindenik nekem fáj”, ennél fogva nem hogy hazafi vérbe mártotta volna kardját, de még az ellenség előtt is megkímélte azt, tudta ő azt, hogy kiváltképen ez idő pontban lesz még arra szükség a' Törökök intselkedései miatt több ízben, és épen ezen hazánk eránt való édes atyai gondolkodása volt a' legfőbb rúgó Ulászlónak Er'sébettel való öszveházasítására is, hogy így a' két ország a' Törökök hatalma naponként való nevededésének, melly egész napnyngotot igával, a' mitől a' Magyarok, mint szomszédok leginkább félhettek, fenyegette, inkább ellent-állhasson. Tsak szóval kívánta ő utóbb is a' koronás pár közt lévő pert, a'

men-

mennyihez tőle függött eligazítani, mivel a' hazafiaknak egymásra való uszítását annyivál inkább kerülte, hogy ez által a' külső ellenségek hazánk megtámadására fel ne serkentessenek álmokból, mellyre a' Törököknek jó dózis opium volt a' Belgrád alatt szenvedett megverettetések, azt pedig jól tudta Hunyady, hogy a' Törökök az orrokra róvták, és elebb utóbb megfogják bosszulni, a' mint megis történt 1441-ben.

De talám azt veti szemére Hunyadynak az Író, hogy miért szóllott Ulászló mellett, és miért nem volt már eleintén az Er'sebet pártján? — Már a' feljebb mondottakból meglehet felelni, hogy t. i. ilyen veszedelmes szomszédoknak országunkra való törekedések idejében egy asszony, 's kivált az Er'sebet Hormánnya hazánkat vég pusztulással fenyegette; a' Királyné azonban Garától és Ulrik Czilleji Gróftól, kik a' Hunyady ház fénnének, és érdemei által szerzett közönséges tiszteltetésének 's tekintetének megesküdt ellenségei voltak, a' mit halála után László fiának a' Gara istentelen ördögi tanátsára való lenyakasztatása megbizonyít, hagyta magát orránál fogva hordoztatni, a' kik rossz hazafiuságokról, mint a' kik közül az első a' Koronát is eltsipte, olly esmeretesekek voltak, mint a' rossz pénz, és az Író mégis azt kívánja hogy, ezekkel egy követ fujjon, 's ravasz-sággal teljes planumaik mellett fegyvert fogván, mind azokat, a' kik Er'sebethez nem szítnak, felkontzoltassa, 's az alatt míg Hunyady a' hazafiakat fogyasztja győzedelmes fegyverével, a' Törökök más felől beüssenek, 's Hazánkat felprédálják. Okos gondolat! Tegyük fel tehát, hogy az Er'sebet pártján lett volna, avagy kiránthatta volna e' ötet a' veszedelemből a' midőn a' kisdéd László megkoronáztatása törvénytelennek és minden erő nélkül valónak hirdettetvén, maga az an-

nya Er'sébet is nyilvánosságos haza ellenségének kiáltatott ki? Volt ugyan a' Magyaroknak ő eránta bizodalmok, közönségesen szerette és tisztelte az egész haza mint ör angyalát, de ezen közönséges tiszteletet azonnal elvesztette volna, ha a' haza nyilvános ellenségeivel tzmborált volna; a' legnagyobb hadivezéreket is az alattvalók szeretete, és véreknek érték való kiontása teszi igazán nagyokká, egyéberánt magokban véve tsak egyes személyek, a' kiket többeknek reá rohanása, ama közmondás szerint „sok Varju lovat győz” földre tipor. Így Hunyady is mit tehetett volna azon kevés néppel Er'sébetnek a' Királyi székből való megerősítésére, mellyet a' Királyné a' Koronának zálogba való vetése által szerzett pénzből tsak alig alig tarthatott ki? Nem egyebet, mint magát a' nemzettel meggyűlöltette, 's az Er'sébet tzélját sem érhetne volna el. Azonban mint Szörényi Bán, melly méltóságra Albert Császár emelte, hűségének megjutalmaztatására, nem uralkodhatott ő mindenható módon az egész nemzet szivén, és én igen kételkedem, hogy követték volna e' az Er'sébet pártjára való állásában tsak egynéhányan is az ő példáját, holott a' Székes Fejérvári gyűlésben 1440-ben Julius 17-kén a' Rendek azt végezték, hogy minden, a' ki magát igaz hazafinak valja, az ország védelmére fegyvert fogjon. Ezen kívül voltak a' haza kebelében sok Hunyadynál nagyobb hivatalú 's méltóságú férjfiak, a' kik már azért is többet tehettek volna, hogy születéseknél fogva nagyok valának, Hunyady pedig az elsők közül, mint új Mágnás számtalan ellenségekkel volt mindég körül véve, a' kik megbuktatására igyekeztek, miért nem vádolja ezeket az Író azokkal a' sületlen vádokkal, mellyekkel Hunyadyt bántja? valóban megbotsáthatatlan hiba; nem volt ugyan is ő Monárcha, 'a kinek parantsolatjára sok ezer Rarok fegyvert

fognak, ő maga is mástól függött, és mint hadivezer az országló szék rendelése szerint kötötte felfegyverét, vagy tette hüvelyébe kardját. A' józan ítéletű olvasó előtt, úgy vélem, kimentettem az első vád alól Hunyadyt, lássuk tehát a'

II. Hibát, mellyel a' Pannonia Írója Hunyadyt vádolja, az az a' Szegedi békességnek felbonthatásakor való halgatását. Ez a' békesség, á' mint a' neve mutatja, kötöttet, Szegeden Junius 13-kán 1444-ik esztben. Az azt megelőző környüállások röviden ezek: Er'sebet Királyné viz eszüsége miatt édes hazánkban támadott belső zenebonát, s részre hajlásokat használni kívánván tsalmás szomszédjaink a' Törökök, Moldvát, és Havasalföldét elfoglalták, és már Belgrádot Serviának fővárosát is ostrommal fenyegették, sőt annyira ment a' II. Amurath vakmerősége, hogy Budára küldött követei által olly békességet ajánlott Ulászlónak, mellynél fogva esztendőnként való adót kívánt, és Hunyadyt kezesül, u. m. a' kitől legjobban féltek, mert már 1440-ben Erdélyben 15 ezeret a' Paraditsomba küldött, 1441-ben hasonlóképen a' Vaskapunál jól megritkította a' Török Sáskákat, 1442-ben pedig magával Amuráttal is megköstöltatta a' Magyar kard élet, utóbb, minekutánna ama nyughatatlan napnyugoti szomszédal III. Fridrik Német Császárral, a' ki még nappal is a' Magyar Koronáról álmodozott, az Er'sebet halála után is, Ulászló két esztendeig békességet kötött volna, egész erejével Serviába nyomult, Bulgáriát pusztította, öt apróbb tsatákban megvervén, Nissánál a' nagy Török tábornok is, 20 ezeret lenyakazván, megszalasztotta, végre magát a' vezért is Haram Béget elfogta. Résszerint ezen ditsösséges győzelmei által Hunyadynak, résszerint pedig a' Római Pápa IV. Eugenius, a' Genuaiak és Velentzések, a' Görög Császár Paleologus János, és ama

híres Epirusi fejedelem Castriota György vagy Skanderbég készülleteinek hallására, a' kik azon voltak, hogy ezen kedvező alkalmatossággal Török Uraimékat egész Európából, a' hol magokat már is igen megfészkeltek, kiküszöböljék, elér-mülvén, követeket küldött Amuráth Budára, hogy Ulászlóval akármelly terhes feltételek alatt is bé-kességet kössenek, melly meg is történt 10 eszten-dőre, Szegeden Hunyady János tanácsából, mivel a' Fridrikkel való békesség idejének eltelése már nem messze volt, a' Tatárok is mozogtak, és már veres Russiát el is foglalták, következésképen há-rom felől nem akart Hunyady az ellenségtől körül vétetni. Böls volt Hunyady János tanács-adása 's hasznos is, mert ennek erejénél fogva a' Törökök minden az előtt elfoglalt Tartományokat visz-sza adtak, Bolgár Országon kívül, és így Mold-va, Havas alfölde, Szerviának elvett részei viszont Magyar országhoz köttettek. De nem volt tartós ez a' békesség, mert a' már feljebb említett ha-talmasságok hívségtelenséggel kezdték vádolni Ulászlót, és úgy kezdték nézni, mint a' Török hatalom leronthatásának akadályát; megbánván tehát tselekedetét, örömet fegyvert fogott volna, ha az Evangeliumra és az oltári Szentségre való esküvése ellent nem állott volna, melly akadályt el hárított Julianus Cardinalis, azon okoskodása ál-tal, hogy mivel ez a' háború az egész keresztény világot illeti, nem köthetett békességet annak feje a' Római Pápa tudta 's akaratja nélkül, mellyre nézve IV. Eugenius Pápa fel is oldozta az esküvés alól, és így Ulászló még azon esztendőben hadat indított a' Törökök ellen, melly hitszegéséért az ütközetben, melly Várnánál November 10-dikén 1444-ik eszt. ben történt, életének elvesztésével lakolt meg.

Már most szeretném tudni, hogy melyik történet írónak hiteles bizonyítása szerint mutatná meg, valamint a' Hunyady halgatását a' békesség felbontásakor, úgy azt is, hogy annak megtartására reá beszélt volna Ulászlót? egyyikről sem olvastam a' hazai írókban semmit, a' honnan ki lehet hozni, hogy egyyik részre sem hajlott, sem azokéra, a' kik a' béke felbontását, sem pedig a' kik annak megtartását javasolták. Én legalább úgy vélem, hogy valamint a' Szegedi gyűlésben a' békesség kötésben való részvételéről és tanácsadásáról szó van, úgy ha a' felbontásban részes lett volna, sem halgatódna el az Íróktól, annyival inkább, hogy a' legfőbb személyt ő játszotta az ütközet helyén. Pray a' többek közt azt mondja: *Splendidis promissis illecti (nempe Hungari) pene omnes pacem bello praeferrebant, ipse etiam Huniades, belli alias in Turcas appetens, cum sponte ea reddi audiret, quae bello, cujus incertus esset exitus, nec sine damno, vel periculo recuperari possunt, eorum Sententiae accessit; de a' frígy felbontásakor semmi említést se tesz Hunyadyról, hanem csak Ulászlóról, a' ki mint koronás Király kötötte azt, megesküdt reá, 's utóbb fel is bontotta, a' mihez Hunyadynak, a' ki mint Vezér, maga is a' Király parantsolatjától függött, semmi jussa sem volt szóllani. De e' mellett nem is vólt tanácsos neki magát ezen fontos tárgyba belé avatni; ha ugyan is a' békesség további megtartását javasolta volna, avagy nem nyúl szívűnek, kereszténység ellenségének, a' ki talám a' Törökökkel valami alattomos egyességben van, tathatott volna-é? következésképen nem vesztette volna-e el vitézi jó hírét 's nevét, és még a' Külföldi nemzetek tiszteletét is? — Valóban legalább a' késő maradék előtt alig ha egészen tiszta volna ezen gyanúságoktól; ha pedig a' felbontást taná-*

tsolta volna, úgy maga magával ellenkezett volna, u. m. a' ki kevéssel az előtt hathatósan beszéli reá felé a' Királyt 's a' Rendekeket, azután pedig ellenkezőképen gondolkozzon, kiváltképen a' Római Pápa parantsolatja ellen rugódozzon, a' kiről ezekben a' századokban még az a' vélekedés volt, hogy közönséges Ura volna minden keresztény országoknak, világi hatalomra nézve is, és ha valamely keresztény Fejedelem vagy hitét el változtatja, vagy valamely törvényteleniséget viszen véghez, azt Országától megfoszthatja, és alattvalóit az engedelmesség hite alól felöldöszhatja. Nem sülvén tehát semmi is Hunyadyra olyan ki, a' mi érdemeinek fénnét e' tekintetben is meghomályosíthatná, lássuk

III-or. Lehet-e a' Konstantinápoly városa megvételét neki vétékül tulajdonítani? Konstantinápoly városa, melly Nagy Konstantin Császártól vette ezen nevét, a' ki a' Római Birodalombeli igazgató széket ide tévén napnyúgotról által, ezt újonnan építette, 's pompás épületekkel felékesítette, az előtt Byzantiumnak neveztetett, most a' Törökök Stambulnak hívják, volt hajdan a' Görög, most pedig a' Török Császárságnak fő városa. Itt volt azon hatalmas Hórmány-szék, melly a' roppant Római Birodalom alatt lévő külömb külömbféle nemzeteknek parantsolt, azon nagy kiterjedésű Státusnak közép pontja, mellynek tagjai magokat Horátszékint Terrarum Domini névvel nevezték. Meghalván Nagy Theodosius Császár, ez a' roppant Birodalom az ő két fiai közt két részre oszlott 395-ik eszt. ben K. sz. után, Honoriusnak jutván napnyúgot, Arcadiusnak napkelet, melly utóbb Görög Császárság nevet vett fel. Azon vissza-élések, zenebonák, rendetlenségek, és vissza-vonások, mellyek a' Római napnyúgoti Birodalom pusztulását siettették, bétsúszván a' Ró-

mai napkeleti Birodalomba is, végre ezt is, ám-
bár nem olly hamar mint am azt, más nemzetek
kezére juttatták. Ha a' napkeleti Császárok Histó-
riáját olvassuk, ollyan történeteket fedezünk fel
azoknak életek leírásában, mellyeknek olvasására
hideg borzadás futja el a' figyelmetes olvasó ér-
zékenységeit; az udvari emberek ravasz politiká-
ja, fösvénysege, és pénz halászása által egyik U-
ralkodó a' másik kegyetlenségének áldozatjává
lett, mint a' többek közt II. Justinianus, a' ki-
nek orra levágattatván, a' Császári székből kivette-
tett 605-ben. Itt kell a' napkeleti Birodalom vég
pusztulásának okát keresni; már azon kegyetlen-
ségek, mellyeket egyik familia a' másikon el-kö-
vetett, tsak hogy a' Császári székbe ülhessen, je-
lei voltak annak, hogy egy illy rendeletlen Státus
soká fen nem állhat; egyik a' másikat méreggel,
alattomos gyilkossággal, 's más illyen útálatos
módokon végezte ki a' Világból, tsak hogy ura-
ságra kaphasson, de a' melly ő reá nézve épen
olly bizonytalan jó kimenetelű volt, mint az elöt-
te valóé; az illyen útálatosságoknak volt a' kö-
vetkezése az is, hogy végre egy Flandriai Gróf
Balduin választatott Császárnak 1204-ben, de vala-
mint a' többi az előtt való familiák nem soká bir-
hatták az Uralkodást; úgy e' se volt állandó a'
Császári székben, mert 1261-ben a' Paleologica fa-
milia Konstantinápolyból kikergette az utolsó
Császárt II. Balduint. Ez volt az utolsó familia a'
Görög Császári székben. Paleologus Mihály, a'
kinek a' kiüzött Balduinnal versengése volt, minek-
utánna a' Deák Ecclesiával (minthogy a' Biroda-
lom elenyészésére nem keveset tettek a' vallásbeli
ellenkezések is; magok a' Császárok el-mellözvén
az Ország fontos és veszedelemben forgó környül-
állásait, majd az Eutychianusokkal, majd Mono-
thelitákkal 's több e'féle Schismaticusokkal bajos-

kodtak, és a' helyett, hogy a' Birodalom Nagyajival annak boldogítása eránt tanátskoztak volna, Ekklesiai Zsinatokat hirdettek, és Theologiai Disputatiókba elegyedtek) megbékült volna, meghalván, lett helyébe II. Andronikus, ez a' Római Catholika vallástól elszakadtakat (Schismaticus) magához akarván édesgetni, a' R. Catholikusokat üldözte, ezt az unokája III. Andronikus Klastromba zárván, hogy a' Deákoltól az el foglalt Tartományt vissza vehesse, a' Törökökkel barátságra lépett, a' kik ennél fogva kis Ásiát a' Hellespontusig elfoglalták 1341-ben. Ezt követte I. Paleologus János, a' ki helyett uralkodott Cantacuzenus János, a' ki nem akarván a' törvényes Uralkodónak a' Császárságot által adni, a' Genuaiak segítsége által kiűzettetett, és egy Klastromba menvén, leírta a' maga és az Andronicusok Historiáját. I. Jánost a' fija IV. Andronicus a' Törökök segítsége által a' Császárságból levetette, a' kit viszont az öttse Emmanuel üzött ki 1384-ben. Már Emmanuel alatt elfoglalta Bajazetes a' Görög Tartományokat, és a' fő várost magát is megazállotta volna, ha Tamerlan egy Tatár Fejedelem 1425-ben meg nem gátolta volna. II. János az Emmanuel fija II. Amurátnak adót fizetett, híjába keresvén napnyúgoton segítséget, a' hol még most is némelly theologiai szörszál hasogatásokon rágódtak, és a' Görögöket, mint elszakadtakat, ördögi gyűlöléssel nézték; ez volt 1448-ban. Jelen volt azon idő pont, mellyben a' mindent megemészto idő vas törvényének engedett a' már 2222 esztendőktől fen álló Görög Birodalom, és nem hogy iparkodtak volna a' Görög Hertzegek a' körülállásokhoz képest a' dolgot jóvá tenni, hanem még ezen veszedelemmel teljes időben egyik a' másik megbuktatásán mesterkedett; így XI. Constantinust a' testvérei Demeter és Tamás

kiakarták a' Császársághól kűszöbölni , a' kiket II. Amuráth segítségével, a' ki azután is barátja volt, leültetett. De ennek fija II. Mahomed másképen gondolkozván, mind a' tengeren, mind a' szárazon addig ostromolta Konstantinápolyt, míg végre el-esvén maga is Constantinus, Pünkösdi Hava 29-kén 1453-dik eszt.ben azt megvette. Ezen Históriát azért jegyzettem fel illy hosszasan, hogy az érdemes olvasó által-lássa, hol kellessék a' hibát keresni? az az magában a' Görögök egyet nem értésében, melly miatt pusztultak és pusztulnak el, ma is a' legvirágzóbb. Státusok is; hijában védelmezi az olly társaságot száz ezereivel a' legvirágzóbb Hadi vezér is, a' hol a' törvények szentségemeg van vetve, 's ennél fogva valamint a' Fejedelem, úgy az alattvaló személye sem bátorságos tsak egy szempillantásig is a' pártütők mozgulásai miatt; és épen így volt Görög országban a' dolog, annyira, hogy inkább kívánnám magam részemről véres verejtékkal, fa vágással keresni kenyereket naponként, mint a' Görög Császárok minden szempillantásban lévő félelmeket, és utóbb is rajtok megtörtént gyalázatos eseteket kiállani. Vegyünk fel tsak egyetlen egy familiát, mellynek tagjai pazérláshoz, vesztegetéshez és egymás közt való versengéshez szoktak, avagy felsegíti-e ezt egy Monárchának Kintstárja is? épen nem, — mennél több a' külső segedelem, annál nagyobb a' nagynak tetszeni való kívánság is, és utóbb is a' vég pusztulás sorsa, — annyival inkább egy olly Státusban hogy lehet reményleni a' jó rendet, mellyben az egyenletlenség, a' visszavonás századoktól fogva uralkodnak? Tsak a' Mindenható erő menthetne volna meg a' Görög Császárságot a' vég pusztulástól, meg volt már ez magába evesedve, 's tsak egy tsapás kellett, hogy végképen el enyészzen. Nem akarom én itt az olvasót a' napnyágon

tiak környüállásainak leírásával terhelni, a' kik a' Görögöket résszerint gyűlöltek, mint el-szakadtakat, résszerint pedig nem is segíthették, mivel mindegyik a' maga tulajdon sorsa javításán munkálódott; hanem tsak hazánk Nagyjának a' Konstantinápoly városa megvétele alatt lévő hidegsége ellen tett vádját az Irónak akarom megtáfolni.

Az 1444-ik esztendőig lefolyt életét Hunyadynak előadtam; lássuk már most ettől fogva a' Konstantinápoly városa megvételeig eltölt idejét, miket tett az alatt? hogy ebből kiki által - láthassa, volt légyen e' néki annak oltalmazására tehetősége? és állott e' az hatalmában? Megveretvén 1444-ikben a' Magyar Tábor, mellynek az Ulászló és körülte lévőök hibás lépése, és a' Hunyadytól kiszabott hadi rendnek által - hágása volt az oka, ő is futásnak eredt, és az Oláh országi Vajdától fogásba vettetvén, nehezen szadadúlt ki. A' honnan haza jöven, az országot nagy zűrzavarban találta; a' Lengyelek ugyan is Magyar országtól elakartak szakadni, a' Csehek Giskra vézerjek alatt a' tsetsemös Király részére felső Magyar országot elfoglalták, a' Törököktől is nem ok nélkül lehetett tartani, Hédervári Lörintz is a' Palatinus azt kezdte a' köz nép közt hirdetni, hogy Ulászló nem esett el, hanem Lengyel országba ment. Hunyady hogy mindeneket jóvá tegyen azt tanátsolta 1445-ben hogy Székesfejérváron gyűlést tartsanak; ez minden végzés nélkül eloszolván, viszont gyűlést hirdetett Pestre, minthogy Budát a' Palatinus bészárta, a' hol két fontos tárgyat terjesztett a' Rendek eleibe, u. m. 1-ör hogy idejében katonaságról és hadi költségről gondolkozzon az ország, ne talámtán a' Törökök a' Várnai győzelmek által elbizván magokat, országunkra üssenek, és 2-or hogy a' tsetsemös Király, mint törvényes örökös az országba béhózzattasson (egy felséges Character.

vonás a' nagy Hunyadyban, hogy midőn fényes (r. lemeleinél fogva utat nyithatott volna a' Királyi Székre, arra éppen nem ásitozott, hanem azt a' törvényes örökös részére kívánta megtartani.) El is mentek a' követek az új Királyért Fridrik Császárhoz, a' kinél volt még mind eddig, mint Tutornál; maga addig Hunyady az Oláh Országi Vajda ellen ment (a' ki a' Várnai szerentsétlen ütközet után ötet fogságba vitte, most pedig a' Törökök mellé szitván, azokat a' Magyar birtokokba való béütésre ösztönözte); és minden népével a' hegyek közzé szalasztotta. Semmire se menván a' követek Fridrik Császárral, 1446-ben Magyar Ország Igazgatójává választatott Hunyady a' Ladislaus Posthumus felnevekedéséig. Ebben az esztendőben Czilleji Ulrik mindjárt elkezdett garázdálkodni, de Hunyady nyakon kapta ezt a' nyughatatlan szomszédot, és vissza-vévn az elfoglalt tartományokat, békesség kérésre kinszerítette. Alig végezhetette el ezt, midőn a' Törökök Erdélybe való béütésének hallására, minden erejével oda kellett menni, a' hol Drakula Vajdát, ennek az egész dolognak szerző okát, fiával együtt lefejeztetvén, Oláh országot a' Magyar korona frígyességévé tette, a' mit követett a' Moldvai Vajda is, magát a' Magyarok oltalma alá adván. Ennek az esztendőnek vége, valamint a' következő 1447-ik esztendő is a' Fridrikkel való táborozással telt el, a' ki a' törvényes Királyt még sem akarta a' Magyaroknak kiadni. Ezen háboruszkodást pedig Hunyady köteles volt folytatni, mivel még akkor, midőn Gubernatorrá tétetett, egy volt a' legfontosabb feltételek közül, hogy a' tsetsemő Királyt ha haddal is, ragadja ki a' Fridrik körmei közül, a' mire Styriának, Karinthiának és Karniolának pusztítása által sem mehetett, hanem utoljára a' Pápa munkálódására öszve-békültek,

de Fridrik csak ugyan Tutora maradt Ladislaus Posthumusnak. 1448-ban meglévén a' Császárral a' békesség, a' Várnai veszedelem megbosszulására Amuráth ellen ment, a' miről Pray azt írja: Significaverat id Pontifici, Regi Arragonum; et Venetorum Duci, a quibus Subsídium sperabat. Laudarunt omnes propositum, sed ultra laudes nihil praestitum, a' kivel a' Rigó mezején megütközvén, megverettetett, de úgy hogy a' Törökök 34 ezeren hagyták a' fogokat a' tsatapiatzon, a' Magyarok közzül pedig 8 ezeren. Ezen veszteség után haza felé jöven, egy Ráztól, a' helyett hogy Belgrádba vitetett volna, a' Serviai Despotához vezettetett, a' ki fogságba tette, mellyből az esztendő végén szabadult ki a' Rendek közben-járására, de akkor is úgy, hogy a' nagyobbik fiát kellett maga helyett kezésül adni. 1449-ben a' Despotával, a' ki majd a' Törökökhez, majd a' Magyarokhoz állott, esmértette meg a' Magyaroktól való függését, fiát is kiszabadította. Az 1450-ik esztendő viszont a' Fridrikkel való ellenkezesekbe tölt el, a' kitől László Királyunkat még se vájhatta ki. Végre meg békélvén, 1451-ben Giskra János ellen ment, hogy felső Magyar országnak részeit, mellyekhez a' Csehek Er'sébet Királyné alatt jutottak, vissza-vegye, de némelly Magyar fő emberek eránta való irigységből mellőle Giskrához szökvén által, Losontznál megverettetett, és más tizelt tartván maga előtt Giskrával megbékélt. 1452-ben ismét az új Király ki-szabadításához fogott, Austriába béültött, és Fridriket Neustadtban megszorítván, azt László, a' ki ezen neven a' Magyar Királyok közt V-ik, kiadására kinszerétette, a' honnan Bétsbe menvén, letette hét esztendeig viselt Gubernatori hivatalát az új Király előtt. László neki hűséges szolgálatjai megtartalmaztatására a' Besztertzei Ispánságot ad-

ta firól fira. Az 1453-ik esztendő volt az, midőn a' Görög Császárság Török kézre jutott; megrémültek ezen mind a' Római Pápa, mind pedig a' többi keresztény Fejedelmek, de későn, be fészkelte már ekkor magát a' Török Konstantinápolyba, azomban a' nagyot ígérő készülletekből, melyeket a' napnyúgotiak tettek, semmi se lett. Hunyady maga semmit se tehetett, mivel az istentelen Cziliai Gróf Ulrik elvádolván a' Király előtt, mintha Királyságra vágyna, megegyezett maga is a' Király a' Hunyady elvesztésében, elég volt tehát neki a' maga betses életére vigyázni, nem hogy még idegen Országok polgári dolgaiba avassa magát. De mind ezen méltatlan szenvedések se vetkeztethették le vele a' magyar nagy lelkűséget, mellyel Hazája és Királya eránt viseltetett, mert a' Kapistrán János segítségével Mahometet magát is Belgrádnál megsebesítvén, 25 ezer Törököt küldött a' Nagy Profétához látogatásra, és ez volt utolsó nagy tette, kevéssel azután Zimonyban meghalván, ugyan azon 1456-ik eszt. ben. Örök nyugalom hamvainak! áldás emlékezetének!

Ez a' Várnai veszedelemtől fogva való ditsőséges pályája a' Nagy Hunyadynak, mellyből valamint az értekezésem elején elő-hozattakból látni való, hogy a' Konstantinápoly városa megvételeiben épen nem vétkes, nem töltötte el ő henyéléssel életét, egy szüntelen való munkásság egész életének folyamatja, eleget küszködött ő a' Törökök hatalmának elnyomásával, a' mit az azokkal való számtalan véres ütközetek megbizonyítanak, de a' napnyúgoti frigyeseiktől mindég el hagyatván, bámulni lehet, hogy ennyire is tudott menni, és legalább vérrel szerzett hirtokait ditső Hazáknak megtartotta a' Magyar Korona alatt. Több ízben ösztönözte ő a' Keresztény Fejedelmeket a' kereszténység közönséges ellensége ellen

való felfegyverkezésre, sőt magát a' Római Pápát is megkérte levelében, de Pray szerint: Haec ille (az az a' Várnai veszedelem környülményeit) cum ad tuendam nominis sui famam, tum ad imploranda auxilia per Europam vulgavit, nihil tamen Suppetiarum ad communem Christianorum Causam, praeter pollicitationes, allatum, — minden ajánlások az Európai Udvaroknak tsak a' papiroszon volt. De mit is tehetett Hunyady egy olly idő szakaszban, midőn sem állandó katonaság, sem bizonyos hadi Kints-tár, mellyből ezek fizetődtek volna, nem volt? Hányszor nem történt meg, hogy Hunyady a' maga tulajdon költségén szerzett katonákkal ment az ellenség ellen? a' mit maga az Író is megesmér, midőn azt jegyzi fel a' 95-ik ívben: Unbeschreiblich ist der Eifer, der ihn damals beseelt und in Thätigkeit versetzt hat, wenn das Vaterland in groszer Gefahr sich befand. Er opferte sich dann ganz auf, und schonte keines seiner Güter, wenn er damit nur etwas zur Abhülfe der allgemeinen Noth beizutragen vermochte. So gab er kurz vor dem unglücklichen Treffen bei Warna (1444. 10. Nov.) aus eigenem Mittel 63,000 Dukaten, und vor der Belgrader Schlacht (1456. 22. Juli.) wieder 32,000 Stück, mit der patriotischen Erklärung her, noch neben bei zehntausend Mann, auf eigene Rechnung, zu verpflegen, und im Felde zu unterhalten. — Hogy vádolhatja még is munkátlansággal Hunyadyt az Író? holott a' Konstantinápoly városa megvételeét leírván, azt az észrevételt teszi a' Magyarokról, hogy egymással visszavonásban vóltak, midőn azt írja alább: Im Lande war aber keine Einigkeit und kein Friede. Avagy nem eléggé ki menti maga az Író Hunyadyt?

Egyébaránt az egész Hunyady élete leírásáról azt jegyzem meg, hogy általjába vévén az

író munkáját, nem lehet tudni bizonyosan, ha valjon ditsérni, avagy gyalázni akarja-e Hunyadyt? a' 94-ik 95-ik 96-ik 97-ik és 98-ik Ivek tele vagynak a' legnagyobb ditséretekkel, és a' 99-ikben mintegy vissza látszatik huzni szavát; mert ha ez a' 3 vád bé - bizonyítodik, akkor valóban Hunyadyt rossz hazafinak, részre - hajlással teljes embernek, és kereszténység ellenségének kell tartani, egész élete lefolyása alatt ez a' három fontos tárgy volt hazánkban, mellyekre kellet az igaz hazafinak figyelmetességét fordítani, és ha Hunyady azt elmellőzte, úgy a' nagy nevezet helyett nem lehet egyebet róla mondani, mint a' mit Horátz mond,, nos numerus sumus, et fruges consumere nati; a' mi a' hazai történet írók munkáiból világosan megczáfoltatik. — Dr. Haller Albertnek 300 esztendőkkel későbbben róla tett vélekedését pedig, az az: er wäre kein Held, sondern nur ein tollkühner wüthender Freibeuter gewesen, der zur Qual der Menschheit sein Unwesen an der Spitze rauflustiger Menschen trieb" kár volt említeni is, mert az ilyen külföldi firkálok észrevételei a' Magyar hősökről, kiknek érdemeit azok épen úgy nem nézhetik, mint a' fájos szemek a' napnak világos fényét, nemzeti gyűlölségből származnak, és a' biteles írók bizonyítása szerint kézzel megfogható hazugságok, mellyeknek közönséges sé való tételére kár a' betses időt és a' papirost vesztegetni. Ha pedig Haller Úr talám a' Räuber Geschichtekben való gyönyörködtetésétől ösztönözöttvén, írt így Hunyadyról, ebben az esetben ujság kívánásának kielégítésére utasíthattam volna a' maga tulajdon nemzetének elébbeni századjaira, ott találhat olly jelenéseket az akkori világ játék színén, mellyek az emberi érzést a' rémülésig megrázkódtatják, midőn ezen mostani híres és pallérozott német nemzetnek elei a' XIII. században magok mellé vé-

vén vazallasaikat, jobbagyaikat, egyik a' másiknak várára ütött, azt felprédálta, ősi birtokosait felkontzolta, 's a' benne talált kintseket elrablotta, a' mit az úgy nevezett judicium Subterraneumnak felállítása eléggé megbizonyít; a' ki ezeket hosszasan akarja olvasni, nézze meg Millo közőnséges Historiáját. Ne keresse tehát külföldön azt, a' mit közelebb is feltalálhat, és ne ragaszkodjon hazugságokhoz, mikor igaz Történeteket olvashat.

Te pedig hasonlíthatatlan nagy hazafi, a' ki a' hadi Talentomokat 's tehetségeket, az igazi hazafiusággal, szelidséggel, indulatidon való uralkodással, fejedelmeid eránt való jobbagyi alázattossággal, Hazád eránt viseltetett tántoríthatatlan hivséggel kötöted össze, megbotsáss, hogy a' mostani pallérozott század (ha igaz) Írója nem követvén a' régi pogányok példáját, a' kik nagy embereikből Isteneket tsináltak, téged erőszakosan gazemberré akar tenni. Él azért a' te emlékezeted a' késő maredéknál, és fen fog az maradni az egyenes lelkűeknél, a' kik az érdemet betsülni tudják, örök időkig, áldani fogják ezek a' bölts Isteni gondviselést mind örökké, a' melly tégedet Hazánknek ezen veszedelmes századjában, midőn országunk kívül belől szorongattatásban vólt, annak védelmezésére mintegy a' semmiségből kihívott. Én legalább azon jó, de szegény Hazámfiával együtt, a' kiknek a' sors jó sziveken kívül egyebet nem adott, minthogy az általad olly gyakran megszabadított, és a' vég pusztulástól megmentett Buda várában emlékeztető oszlopot aranyból nem emeltethetek, szivemben állítom azt fel, 's utolsó pihenésemig áldom emlékezetedet.

Lassú István.